

19 Σχεδιασμός και υλοποίηση ηλεκτρονικού λεξικού της γλώσσας του ποδοσφαίρου

Χρήστος Παπαναγιώτου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στον σχεδιασμό και την υλοποίηση ενός ηλεκτρονικού λεξικού για την ελληνική γλώσσα του ποδοσφαίρου. Βασικός στόχος της εργασίας είναι η διερεύνηση του τρόπου συσχέτισης των γλωσσολογικών θεωριών, των λεξικολογικών και λεξικογραφικών αρχών και της τεχνολογίας των πολυμέσων στη δημιουργία λεξικών πόρων σχετικά με ένα ειδικό λεξιλόγιο. Το εν λόγω ηλεκτρονικό λεξικό θα περιέχει λέξεις/όρους και λεξικοποιημένες εκφράσεις που χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν γεγονότα, πρωταγωνιστές, παράγοντες και ομάδες στο πλαίσιο του ελληνικού ποδοσφαίρου. Η μακροδομή επιτρέπει ποικίλα κριτήρια αναζήτησης, ενώ η μικροδομή παρέχει στοιχεία προφοράς, γραμματικής κατηγορίας, μορφολογίας, ετυμολογίας και σημασίας, εμπλουτισμένα με πολυμεσικό υλικό και αυθεντικά παραδείγματα χρήσης. Για τη διεξαγωγή της λεξικογραφικής έρευνας χρησιμοποιείται ένα νεοσύστατο σώμα κειμένων μέσω ψηφιακής πλατφόρμας (Sketch Engine), με κείμενα τα οποία έχουν ανακτηθεί από διαφορετικές πηγές και αναφέρονται στο άθλημα του ποδοσφαίρου (π.χ. διαδικτυακές πύλες, περιοδικά, επίσημες σελίδες ομάδων).

Design and implementation of an e-dictionary of the Greek football language

Christos Papanagiotou

ABSTRACT

This study presents the ongoing development of an electronic dictionary dedicated to the Greek football language. The primary objective is to explore how linguistic theories, lexicological, and lexicographic methodologies, and hypermedia technologies can contribute to the construction of lexical resources for specialized vocabularies. The project aims to systematically compile a comprehensive range of words and idiomatic expressions used to describe participants, objects, teams, and events related to Greek football in an electronic dictionary format. The dictionary's macrostructure is designed to support complex search functionalities, while its microstructure provides rich lexicographic information. Each entry includes data on pronunciation, grammatical category, orthography, etymology, and semantic features, further enhanced by multimedia content. Authentic usage examples are incorporated to provide a comprehensive semantic and pragmatic representation of each lemma. The lexicographic study draws on a newly compiled corpus of football-related texts, assembled using the Sketch Engine platform. This corpus includes material from various sources related to the sport, such as web portals, online magazines, and official team websites.

0 Εισαγωγή

Το ποδόσφαιρο αποτελεί σημαντικό πεδίο έρευνας διαφορετικών επιστημονικών προσεγγίσεων μεταξύ των οποίων και η γλωσσολογία. Αν υιοθετήσουμε τη θέση των Lavric κ.ά. (2008:5) πως η γλώσσα του ποδοσφαίρου (ΓΠ) σχετίζεται κυρίως με την ορολογία, τότε είναι άκρως δικαιολογημένο το ενδιαφέρον της γλωσσολογικής έρευνας να είναι κυρίως λεξικολογικό. Η παρούσα εργασία εστιάζει στο λεξιλόγιο της ΓΠ και στοχεύει στη δημιουργία ενός ηλεκτρονικού λεξικού βάσει των σύγχρονων αρχών και μεθόδων της γλωσσολογικής έρευνας. Το λεξιλόγιο της ελληνικής ΓΠ (βλ. Παπαναγιώτου, 2016α· Οικονομίδης, 2017· Βραδέλης, 2019) αποτελείται από λέξεις της Κοινής Νέας Ελληνικής (ΚΝΕ) με διαφοροποιημένη σημασία, αλλά και από νέες λέξεις που δημιουργούνται στο πλαίσιο του αθλήματος. Στο ηλεκτρονικό λεξικό της ΓΠ (ΗΛΓΠ) λημματογραφούνται μονολεκτικά και πολυλεκτικά λήμματα τα οποία σχετίζονται με την ορολογία του ποδοσφαίρου, τους πρωταγωνιστές, τις ομάδες, τους αγώνες (π.χ. *φάουλ, τριφύλλι, παγκίτης, γκολτζής, τέταρτος, ποδιά* κ.ά.), καθώς και ιδιωματικές φράσεις, οι οποίες φέρουν μη προβλέψιμες σημασίες, όπως, για παράδειγμα, η φράση *γέρνει το γήπεδο*, η οποία χρησιμοποιείται όταν μία ομάδα είναι εμφανώς καλύτερη από την αντίπαλή της και επιτίθεται συνεχώς ασκώντας πίεση.

Σε κάθε λήμμα του λεξικού ενσωματώνεται το τυπικό σχόλιο, με πληροφορίες σχετικά με την προφορά, τη γραμματική κατηγορία, την ορθογραφία, τη μορφολογική κατηγορία και το σημασιολογικό σχόλιο, που θα αφορά τη σημασία του, η οποία θα ενισχύεται από την ύπαρξη πολυμεσικών πληροφοριών (π.χ. βίντεο, ήχος), αλλά και πραγματικών παραδειγμάτων χρήσης για την πληρέστερη κατανόησή του σχετικά με τα γλωσσικά περιβάλλοντα εμφάνισής του. Μια σημαντική πληροφορία, η οποία θα είναι μέρος των λημάτων, όπου υπάρχει η δυνατότητα, είναι η ύπαρξη συνωνυμίας ή/και αντωνυμίας.

Ακόμη, στα λήμματα του ηλεκτρονικού λεξικού θα ενσωματώνονται πληροφορίες σχετικά με το Σημασιολογικό Πλαίσιο στο οποίο ανήκει το λήμμα. Λήμματα που μοιράζονται ένα κοινό νοηματικό πεδίο θα ανήκουν στο ίδιο Σημασιολογικό Πλαίσιο. Η πληροφορία αυτή, παράλληλα με την ηλεκτρονική μορφή του λεξικού, δίνει τη δυνατότητα μετασχηματισμού του ίδιου λεξικού από σημασιοκεντρικό σε ονομασιοκεντρικό και αντίστροφα.

Βεβαίως, η ηλεκτρονική μορφή του λεξικού δίνει και άλλες σημαντικές δυνατότητες στον χρήστη, ιδιαίτερα σε ζητήματα αναζήτησης. Το ΗΛΓΠ προσφέρει τη δυνατότητα αναζήτησης

σε όλα τα πεδία του λήμματος. Παράλληλα, η δυνατότητα διασύνδεσης των λημμάτων με πολυμεσικές πληροφορίες θα βοηθά στην καλύτερη κατανόηση της σημασίας τους.

Το ΗΛΓΠ θα είναι μονόγλωσσο, καθώς η γλώσσα της μακροδομής του και η γλώσσα της μικροδομής του είναι η ίδια, τα ελληνικά (βλ. μεταξύ άλλων Zgusta, 1971· Béjoint, 2000) και ο χαρακτήρας του λεξικού είναι συγχρονικός.

Το υλικό του ΗΛΓΠ προέρχεται από σώμα κειμένων που έχει συσταθεί ειδικά για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας με την υποστήριξη του εξειδικευμένου εργαλείου *Sketch Engine*, που παρουσιάζεται αναλυτικότερα στη συνέχεια.

1 Θεωρητικό πλαίσιο

Το ΗΛΓΠ μπορεί να θεωρηθεί ως μια πολλά υποσχόμενη δοκιμαστική περίπτωση ανάπτυξης και εφαρμογής μεθόδων για τη δημιουργία ενός λεξικού ειδικού λεξιλογίου. Αυτό συμβαίνει διότι (α) το ποδόσφαιρο είναι ένας καλά οριοθετημένος ειδικός τομέας, με ένα σχετικά ευρύ και ποικίλο λεξιλόγιο και (β) σε αντίθεση με άλλους εξειδικευμένους τομείς, είναι εύκολο να εντοπιστεί σε διαφορετικά είδη χρηστών (π.χ. παίκτες, οπαδοί, δημοσιογράφοι) (Schmidt, 2006, 2007, 2008· Lavric, κ.ά., 2008· Chishman, κ.ά., 2015, 2019). Ο κύριος στόχος της εργασίας είναι η διερεύνηση της ενδεχόμενης αλληλεπίδρασης μεταξύ της Σημασιολογίας Πλαισίων και των βασικών αρχών της λεξικογραφίας με σκοπό τη δημιουργία ενός ηλεκτρονικού λεξικού της ελληνικής ΓΠ.

Οι Fillmore και Atkins (1992: 75) έχουν εργαστεί για τη δημιουργία μιας διαδικτυακής λεξικογραφικής βάσης δεδομένων βασισμένης σε Σημασιολογικά Πλαίσια, όπου «*οι μεμονωμένες σημασίες των λέξεων, οι σχέσεις μεταξύ των σημασιών των πολύσημων λέξεων και οι σχέσεις μεταξύ σημασιολογικά συναφών λέξεων θα συνδέονται με τις γνωσιακές δομές (ή “πλαίσια”)*». Σύμφωνα με τη Σημασιολογία Πλαισίων, η λεξική σημασία εκφράζεται με όρους των γνωσιακών δομών που ονομάζονται Πλαίσια και οι οποίες διαμορφώνουν την κατανόηση των γλωσσικών εκφράσεων από τους ομιλητές (Fillmore & Atkins, 1992· Fillmore & Baker, 2009). Με άλλα λόγια, η Σημασιολογία Πλαισίων είναι, σύμφωνα με τον Fillmore (1982), ένα μέσο για τη συσχέτιση λεξικών στοιχείων μεταξύ τους μέσω της γνώσης πρωτοτυπικών δομών που αντιπροσωπεύονται από οντότητες οι οποίες δεν είναι γλωσσικά συγκεκριμένες. Ο ίδιος υποστηρίζει ότι η κατανόηση μιας λεξικής μονάδας προϋποθέτει τον εντοπισμό του σημασιολογικού πλαισίου με το οποίο σχετίζεται. Για παράδειγμα, η λέξη *φράγμα* γίνεται κατανοητή, εάν ο ομιλητής αναγνωρίσει τη γνωσιακή δομή που αναδύεται, η οποία συνίσταται σε κάποιο είδος πληροφορίας όπως εγκυκλοπαιδική ή/και κοινωνικοπολιτισμική. Στην ελληνική ΓΠ ως *φράγμα* χαρακτηρίζεται ένα συγκεκριμένο είδος

φάουλ, κατά το οποίο ο αμυνόμενος παρεμβάλλεται αντικανονικά μπροστά στον επιτιθέμενο παρεμποδίζοντάς τον, επομένως αυτή η λεξική μονάδα ανήκει στο σημασιολογικό πλαίσιο «ΦΑΟΥΛ». Συνήθως, ένα Σημασιολογικό Πλαίσιο περιέχει περισσότερες από μία λεξικές μονάδες (Schmidt, 2008: 13).

Σύμφωνα με τον Schmidt (2008: 13), η Σημασιολογία Πλαισίων μπορεί να φανεί ιδιαίτερα υποστηρικτική για την οργάνωση ενός λημματολογίου. Πιο συγκεκριμένα, φαίνεται να είναι χρήσιμη για την ταξινόμηση λέξεων με συσχετιζόμενες σημασίες ή λέξεων που συνιστούν μια κοινή έννοια δημιουργώντας μια εύκολα εξαγώγιμη δομή για τον χρήστη. Όμως, αυτή η δομή από μόνη της δεν μπορεί να παρέχει τις βασικές πληροφορίες που πρέπει να περιέχει το κάθε λήμμα. Για παράδειγμα, μια τέτοια δομή δεν μπορεί να ενημερώνει τον χρήστη για τη σημασία μιας συγκεκριμένης λέξης ή για τη συνωνυμία μεταξύ δύο λημμάτων. Για τον λόγο αυτό, η λεξική κατηγορία, η προφορά, τα παραδείγματα χρήσης, η ετυμολογία, η σημασία, τα συνώνυμα λήμματα κ.λπ. ενσωματώνονται στο επίπεδο της μικροδομής του λήμματος, ώστε το τυπικό και το σημασιολογικό σχόλιο να συντάσσονται σύμφωνα με τις σύγχρονες λεξικογραφικές αρχές (βλ. μεταξύ άλλων Bézoin, 2000· Geeraerts, 2003· Tarp, 2009; Atkins & Rundell, 2008· Lew, 2011). Με αυτόν τον τρόπο, εμπλέκεται το θεωρητικό πλαίσιο της Σημασιολογίας Πλαισίων και οι σύγχρονες λεξικολογικές/λεξικογραφικές αρχές για τη δημιουργία του υπό εξέλιξη λεξικογραφικού πόρου.

2 Το λεξιλόγιο της γλώσσας του ποδοσφαίρου

Σύμφωνα με τον Schmidt (2006: 76), οι λέξεις της ΓΠ μπορούν να διακριθούν σε τρεις κατηγορίες: (α) *ποδοσφαιρικοί όροι* (soccer terms) (β) λέξεις της *ποδοσφαιρικής αργκό* (soccer jargon) και (γ) *γενικό λεξιλόγιο*. Οι *ποδοσφαιρικοί όροι* είναι λεξικά στοιχεία που δημιουργήθηκαν ειδικά για έννοιες του ποδοσφαίρου (π.χ. *τερματοφύλακας*). Στην κατηγορία της *ποδοσφαιρικής αργκό* εντάσσονται λεξιλογικά στοιχεία που χρησιμοποιούνται στο γενικό λεξιλόγιο, αλλά έχουν διαφορετική σημασία στο πλαίσιο της ΓΠ (π.χ. *παλτό* 'ακριβός παίκτης, ο οποίος δεν απέδωσε τα αναμενόμενα'). Η τρίτη κατηγορία *γενικό λεξιλόγιο* αφορά λεξικά στοιχεία που χρησιμοποιούνται συχνά στη ΓΠ, αλλά δεν έχουν διαφορετική σημασία όταν χρησιμοποιούνται εκτός του επικοινωνιακού πλαισίου του ποδοσφαίρου (π.χ. *παίζω*).

Μορφολογικά, το λεξιλόγιο της ελληνικής ΓΠ αποτελείται από παράγωγα (π.χ. *πασ-άρ(ω)* 'δίνω πάσα'), σύνθετα (π.χ. *τερματοφύλακας*) (Παπαναγιώτου & Ανδρέου, 2016), συμφυρμούς (π.χ. *Θρυλοπολίδης* 'ο θρυλικός τερματοφύλακας του Ολυμπιακού, Αντώνης Νικοπολίδης') (Παπαναγιώτου, 2016β), φραστικά σύνθετα (π.χ. *λευκή ισοπαλία* 'ισοπαλία με σκορ 0-0'), ειδικές ονομαστικές φράσεις (π.χ. *μπαλιά ξυράφι* 'συρτή, επικίνδυνη μεταβίβαση της μπάλας στην αντίπαλη περιοχή') (Παπαναγιώτου, 2015) και αναλογικούς σχηματισμούς

(π.χ. *Μητρογκόλ* ‘ψευδώνυμο για τον πρώην παίκτη Κώστα Μητρογλου’) (Παπαναγιώτου, 2016α).

Αναφορικά με την προέλευσή του, το λεξιλόγιο της ελληνικής ΓΠ προέρχεται από την ελληνική, αλλά και από άλλες γλώσσες, όπως η αγγλική (π.χ. *κόρνερ*, *άουτ*), η ιταλική (π.χ. *κατενάτσιο*), η ισπανική (π.χ. *πορτιέρο*, *ραμπόνα*) και η γαλλική (π.χ. *βολ πλανέ*) (Παπαναγιώτου, 2017).

Τέλος, στη ΓΠ υπάρχουν ιδιωματικές εκφράσεις με μη προβλέψιμες σημασίες όπως *γκολ από τα αποδυτήρια*, η οποία χρησιμοποιείται για να περιγράψει ένα γκολ που σημειώνεται στα πρώτα λεπτά ενός ποδοσφαιρικού αγώνα.

3 Τα δεδομένα

Στη σύγχρονη λεξικογραφία, με δεδομένο τον εκσυγχρονισμό και τη διάδοση των υπολογιστικών συστημάτων, τα οποία απλοποιούν και επιταχύνουν τη διαδικασία της αποδελτίωσης, τα παραδοσιακά δελτία παραθεμάτων έχουν αντικατασταθεί από σώματα κειμένων (Ξυδόπουλος, 2008: 300). Η ανάγκη ύπαρξης ενός σώματος κειμένων, βάσει του οποίου δομείται το λημματολόγιο ενός γενικού λεξικού, είναι σημαντική, ενώ το ίδιο σημαντική είναι η παρουσία τέτοιου σώματος για την υλοποίηση ενός λεξικού ειδικού γνωστικού αντικείμενου, όπως φιλοδοξεί να είναι το ΗΛΓΠ (βλ. σχετικά Schmid, 2008· Bergh & Ohlander, 2012). Δυστυχώς, στον ελλαδικό επιστημονικό και ερευνητικό χώρο δεν υπάρχει σώμα κειμένων γραπτών ή/και προφορικών πηγών που να σχετίζεται με το ποδόσφαιρο και τη γλώσσα του. Για τον λόγο αυτό, το πρώτο μέλημα της παρούσας εργασίας ήταν η συγκρότηση σώματος κειμένων σχετικό με το άθλημα του ποδοσφαίρου.

Το σώμα κειμένων από το οποίο αντλήθηκε το λημματολόγιο του ΗΛΓΠ δημιουργήθηκε μέσω της ψηφιακής πλατφόρμας Sketch Engine. Το Sketch Engine είναι ένα αναγνωρισμένο ψηφιακό εργαλείο το οποίο, μεταξύ άλλων, μπορεί να υποστηρίξει την ανάπτυξη λημματολογίων για λεξικά, ενώ έχει ήδη χρησιμοποιηθεί με αξιοσημείωτα αποτελέσματα και σε λεξικογραφικά έργα για το ποδόσφαιρο (Chishman κ.ά, 2015). Το σώμα κειμένων της παρούσας εργασίας δημιουργήθηκε από διαφορετικά είδη κειμένων σχετικών με το άθλημα του ποδοσφαίρου. Πιο συγκεκριμένα, αποτελείται από γραπτά κείμενα τα οποία ανακτήθηκαν από επίσημες ιστοσελίδες ποδοσφαιρικών οργανισμών, επίσημες ιστοσελίδες ομάδων, ηλεκτρονικές εκδόσεις αθλητικών εφημερίδων και ιστοσελίδες αθλητικής ειδησιογραφίας κατά την περίοδο 2018-2023. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιήθηκαν κείμενα από: *gazzetta.gr*, *sport24.gr*, *sport-fm.gr*, *contra.gr*, *sportdog.gr*, *metrosport.gr*, *kerkida.net*, *sdna.gr*, *fosonline.gr*, *thylos24.gr*, *trifilara.gr*, *aek21fans.gr*, *pao.gr*, *olympiacos.org*, *aekfc.gr*,

paokfc.gr, arisfc.com.gr, epo.gr.

Από τον κατάλογο λέξεων που σχηματίστηκε επιλέχθηκαν εκείνα τα λεξικά στοιχεία που πληρούσαν τρία βασικά κριτήρια για την ένταξή τους στο λημματολόγιο του λεξικού. Το πρώτο, και βασικότερο, κριτήριο έχει να κάνει με τη συσχέτιση της υποψήφιας λέξης με το άθλημα του ποδοσφαίρου. Με άλλα λόγια, η υποψήφια λέξη θα πρέπει να σχετίζεται με κάποια πτυχή του αθλήματος του ποδοσφαίρου είτε πρόκειται για παλιότερη λέξη με άλλη σημασία (π.χ. *ποδιά* ‘πέραςμα της μπάλας ανάμεσα από το πόδια του αντιπάλου’) είτε πρόκειται για νέα με σημασία σχετική με το άθλημα (π.χ. *βαρίστας* ‘διαιτητής VAR (video assistant referee)’). Το δεύτερο κριτήριο σχετίζεται με το περιεχόμενο της υποψήφιας λέξης, η οποία θα πρέπει να εκφράζει μία, κατά το δυνατόν, ευρεία και μόνιμη (όχι ευκαιριακή ή υποκειμενική) έννοια. Βάσει αυτού του κριτηρίου δεν επιλέχθηκαν προς θησαυρισμό λέξεις όπως *αποτυχημένεθ*, *απεργοτέλης*, *χαχαβίτο* (Παπαναγιώτου, 2016), καθώς πρόκειται για ευκαιριακούς και υποκειμενικούς αξιολογικούς χαρακτηρισμούς, χωρίς ικανοποιητικό βαθμό εδραίωσης στη ΓΠ. Ακόμη, λέξεις οι οποίες ανήκουν στην ΚΝΕ και έχουν την ίδια σημασία στη ΓΠ δεν θησαυρίζονται στο λεξικό (π.χ. *παίκτης*, *τρέχω*). Αυτή τη στιγμή το λημματολόγιο αποτελείται από 347 πλήρως θησαυρισμένα λήμματα και στο άμεσο μέλλον αναμένεται να ολοκληρωθεί με τον θησαυρισμό και των υπολοίπων υποψηφίων λημμάτων.

Τέλος, εκτός από το βασικό μεθοδολογικό εργαλείο της έρευνας που είναι το εν λόγω σώμα κειμένων, έχουν χρησιμοποιηθεί και κάποιες πηγές πολυμέσων (π.χ. βίντεο, ραδιοφωνικές ηχογραφήσεις), που λειτουργούν υποστηρικτικά προς το σώμα κειμένων και χρησιμοποιούνται συμπληρωματικά κυρίως στις σημασιολογικές πληροφορίες των λημμάτων.

4 Το Λεξικό: μακροδομή – μικροδομή

Σε πρώτο επίπεδο η υλοποίηση του λεξικού συνίσταται (α) στη συγκρότηση του λημματολογίου (β) στην ανάλυση των προς θησαυρισμό λέξεων σύμφωνα με τις αρχές της Σημασιολογίας Πλαισίων και (γ) στη δημιουργία του τυπικού σχολίου (λεξιλογική κατηγορία, προφορά κ.λπ.) και του σημασιολογικού σχολίου (ορισμός, παραδείγματα χρήσης κ.λπ.)¹.

Αρχικά, δημιουργήθηκε το λημματολόγιο του λεξικού, χωρίς να ληφθεί υπόψη η ένταξη κάθε λήμματος σε συγκεκριμένο Σημασιολογικό Πλαίσιο. Όταν δημιουργήθηκε μια σχετικά

¹ Στην παρούσα εργασία δεν θα ασχοληθώ με τα τεχνικά ζητήματα της κατασκευής του λεξικού. Επιγραμματικά, η μετάπτωση δεδομένων από τη λεξικογραφική βάση στη διαδικτυακή εφαρμογή γίνεται με αυτοματοποιημένο τρόπο. Δηλαδή, μέσω κώδικα η λεξικογραφική βάση περνά σε βάση τύπου sql, ώστε να είναι αναγνωρίσιμη από την τελική εφαρμογή.

σταθερή δομή σημασιολογικών σχέσεων, η ένταξη των επόμενων λημμάτων σε Σημασιολογικά Πλαίσια καθοδηγήθηκε από τα υπάρχοντα, ώστε να διασφαλιστεί ότι η δομή αυτή έχει εξελιχθεί μέσω μιας εμπειρικής διαδικασίας και όχι μιας προκαθορισμένης με επισφαλή αποτελέσματα (βλ. και Chishman κ.ά, 2019). Τα Σημασιολογικά Πλαίσια είναι: *Σουτ, Μεταβίβαση, Γκολ, Αντιπαράθεση, Φάουλ, Αγωνιστική Κατάσταση, Ευκαιρία, Κίνηση, Αλλαγή, Τακτική, Λάθη, Κατάσταση Αγώνα, Ματς, Διοργανώσεις, Πρωταγωνιστής, Γήπεδο, Στοιχηματισμός, Εξέδρα*.

Παράλληλα, οργανώθηκε το τυπικό και σημασιολογικό σχόλιο. Πιο συγκεκριμένα, το τυπικό σχόλιο αποτελείται από: (α) τη λεξική κατηγορία (β) τον φωνητικό τύπο (γ) τη μορφολογική διαδικασία και (δ) την προέλευση του κάθε λήμματος. Η πληροφορία σχετικά με τη λεξική κατηγορία αφορά τη δήλωση του γένους και της λεξικής κατηγορίας του Ουσιαστικού, του Επιθέτου, του Ρήματος και του Επιρρήματος, ενώ οι φραστικές δομές θα ανήκουν στην κατηγορία 'Φράση'. Η πληροφορία του γένους έχει ιδιαίτερη σημασία σε δάνεια λήμματα, τα οποία συχνά εμφανίζουν δύο τιμές γένους, όπως για παράδειγμα η λέξη *χαφ* 'παίκτης ο οποίος αγωνίζεται κυρίως στο χώρο του κέντρου', η οποία εμφανίζεται ως ουδέτερο και ως αρσενικό. Η παράθεση φωνητικών τύπων αποτελεί σημαντικό μέρος της μικροδομής, καθώς εγγυάται ότι ο χρήστης θα έχει πρόσβαση στην πραγματική προφορά του κάθε λήμματος. Για τον σκοπό αυτό, στο ΗΛΓΠ θα χρησιμοποιηθούν τα σύμβολα του διεθνούς φωνητικού αλφαβήτου, ως η επιστημονικότερη μεθοδολογικά επιλογή (βλ. Atkins & Rundell, 2008). Στο πεδίο 'Μορφολογική διαδικασία' παρατίθενται πληροφορίες σχετικά με τις διαδικασίες που συμμετέχουν στον σχηματισμό του συγκεκριμένου λήμματος. Οι διαθέσιμες διεργασίες είναι: η *παραγωγή*, η *σύνθεση*, η *λεξικοποιημένη φράση*, ο *συμφυρμός*, ο *αναλογικός σχηματισμός*, το *φραστικό σύνθετο* και η *ειδική ονοματική φράση* (βλ. Ράλλη, 2005· Ralli, 2013). Το ετυμολογικό σχόλιο στοχεύει κυρίως στην καταγραφή της επιρροής ξένων γλωσσών στο λεξιλόγιο της ελληνικής ΓΠ και όχι τόσο στην παρουσίαση ιστορικών πληροφοριών, καθώς ένα σημαντικό μέρος των υπό θησαυρισμό λέξεων είναι δάνειες από την αγγλική και άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες. Για παράδειγμα, στο τυπικό σχόλιο του λήμματος *γκολτζής* δηλώνονται οι πληροφορίες: (Αρσενικό) (Ουσιαστικό) [goldzís] (Παραγωγή) [γκολ (<αγγλ. *goal*) + -τζη(ς)].

Οι ορισμοί των λημμάτων στο ΗΛΓΠ είναι κυρίως περιγραφικοί και σπανίως συνωνυμικοί (βλ. Geeraerts, 2003). Για παράδειγμα, ο ορισμός του λήμματος *πέναλτι* δίνεται ως εξής: *είδος ποινής κατά την οποία δίνεται το δικαίωμα σε μια ομάδα να επιχειρήσει να πετύχει τέρμα, εκτελώντας σουτ από ορισμένη απόσταση*. Τα ερμηνεύματα επιλεγμένων λημμάτων θα εμπλουτιστούν με πολυμεσικές πληροφορίες (π.χ. εικόνα ή/και βίντεο, υπερσύνδεσμοι).

Μέρος του σημασιολογικού σχολίου αποτελεί και ένας μικρός *θησαυρός*, ο οποίος περιλαμβάνει *συνώνυμα* και *αντώνυμα* συγκεκριμένων λημμάτων. Η πολυσημία και η ομωνυμία αντιμετωπίζονται με τον τρόπο που προτείνεται για τα γενικά λεξικά (Markus & Heuberger, 2007). Το ΗΛΓΠ απαρτιθμεί κάθε διαφορετική σημασία του εκάστοτε πολύσημου λήμματος μέσα στη μικροδομή. Τα ομώνυμα λήμματα εμφανίζονται ως ξεχωριστά λήμματα με διαφορετικές λέξεις-κεφαλές (Zgusta, 1971). Στη συνέχεια εντός της μικροδομής του λήμματος, παρατίθενται αυθεντικά παραδείγματα χρήσης. Τα παραδείγματα χρήσης είναι απαραίτητα για την πληρέστερη σημασιολογική και πραγματολογική περιγραφή κάθε λήμματος. Δίπλα σε κάθε παράδειγμα δίνονται πληροφορίες για το είδος των διαφορετικών χρηστών της ΓΠ (π.χ. δημοσιογράφος, παίκτης, φίλαθλος) από τους οποίους προέρχονται τα παραδείγματα.

Αν και η προσέγγιση του λεξιλογίου της ελληνικής ΓΠ μέσω της Σημασιολογίας Πλαισίων βοηθά στη διερεύνηση των συνδέσεων μεταξύ διαφορετικών λημμάτων, φαίνεται να μην είναι ιδιαίτερα χρήσιμη όταν πρόκειται για πιο βασικές εννοιακές σχέσεις, όπως η συνωνυμία, η υπωνυμία ή/και η ολωνυμία (Schmidt, 2008). Για τον λόγο αυτό, σε ξεχωριστό σημείο της μικροδομής συγκεκριμένων λημμάτων δίνονται πληροφορίες για την ύπαρξη συνωνύμων ή/και αντωνύμων, καθώς και πληροφορίες σχετικά με τις εννοιακές σχέσεις της υπερωνυμίας-υπωνυμίας και της ολωνυμίας-μερωνυμίας. Για παράδειγμα, στο λήμμα *τερματοφύλακας* στο πλαίσιο της μικροδομής του δίνονται τα συνώνυμα λήμματα (*πορτιέρο*, *πορτιέρε*, *τέρμα*, *τερματζής*, *κίπερ*). Παράλληλα, δηλώνεται το υπερώνυμο 'ΠΑΙΚΤΗΣ' προκειμένου ο χρήστης να αντιληφθεί τη σημασιολογική σχέση μεταξύ του υπερωνύμου 'ΠΑΙΚΤΗΣ' και του υπωνύμου *τερματοφύλακας*.

Υποστηρίζοντας την καλύτερη πλοήγηση στο λεξικό, κάποια στοιχεία του πίνακα της μικροδομής των λημμάτων διασυνδέονται με υπερσύνδεσμο με άλλα αντίστοιχα στοιχεία του λεξικού. Για παράδειγμα, αν ο χρήστης επιλέξει το πλαίσιο 'ΦΑΟΥΛ', ο σύνδεσμος θα τον παραπέμψει στην περιγραφή του συγκεκριμένου πλαισίου, ενώ παράλληλα θα δει έναν κατάλογο με τις αντίστοιχες καταχωρίσεις για το συγκεκριμένο πλαίσιο. Παρομοίως, συγκεκριμένα λήμματα συνδέονται με τα αντίστοιχα συνώνυμα ή/και αντώνυμα αλλά και με ιεραρχίες εννοιακών σχέσεων (π.χ. υπερώνυμο/υπώνυμο).

5 Συμπεράσματα

Παραπάνω παρουσιάστηκε η εν εξελίξει εργασία για τη δημιουργία του πρώτου ηλεκτρονικού μονόγλωσσου λεξικού της ελληνικής ΓΠ. Σύμφωνα με τα δεδομένα που παρουσιάστηκαν, το ΗΛΓΠ φαίνεται πως μπορεί να αποτελέσει μια πολλά υποσχόμενη δοκιμαστική περίπτωση ανάπτυξης και εφαρμογής συνεργατικών μεθόδων και θεωριών,

όπως οι γλωσσολογικές θεωρίες, οι λεξικολογικές, λεξικογραφικές αρχές και η τεχνολογία πολυμέσων για την υλοποίηση λεξικών πόρων ειδικών λεξιλογίων.

Βιβλιογραφία

- Atkins, B. T. S., & Rundell, M. (2008). *The Oxford guide to practical lexicography*. Oxford University Press.
- Béjoint, H. (2000). *Modern lexicography: An introduction*. Oxford University Press.
- Bergh, G., & Ohlander, S. (2012). Free kicks, dribblers and WAGs. Exploring the language of 'the people's game'. *Moderna Språk*, 106, 11–46.
- Chishman, R. dos Santos A. N., da Silva, B., & Brangel, L. (2015). The relevance of the Sketch Engine software to build Field - Football Expressions Dictionary. *Revista de Estudos da Linguagem*, 23, 769–796.
- Chishman, R. dos Santos A. N., da Silva, B., & Brangel, L. (2019). Challenges and difficulties in the development of Dicionário Olímpico (2016). In I. Kosem et al. (Eds.), *Electronic lexicography in the 21st century. Proceedings of the eLex 2019 conference* (pp. 622–641). Lexical Computing CZ.
- Fillmore, C. J. (1982). Frame semantics. In The Linguistics Society of Korea (Ed.), *Linguistics in the morning calm* (pp. 111–137). Hansinh Publishing Co.
- Fillmore, C. J., & Atkins, S. (1992). Toward a frame-based lexicon: The semantics of RISK and its neighbors. In A. Lehrer & E. Kittay (Eds.), *Frames, fields and contrasts: New essays in semantic and lexical organization* (pp. 75–102). Erlbaum.
- Fillmore, C. J., & Baker, C. (2009). A frames approach to semantic analysis. In B. Heine & H. Narrog (Eds.), *The Oxford handbook of linguistic analysis* (pp. 313–339). Oxford University Press.
- Geeraerts, D. (2003). The interaction of metaphor and metonymy in composite expressions. In R. Dirven & R. Pörings (Eds.), *Metaphor and metonymy in comparison and contrast* (pp. 435–465). Mouton de Gruyter.
- Lavric, E., Pisek, G., Skinner, A., & Stadler, W. (Eds.). (2008). *The linguistics of football*. Walter de Gruyter.
- Lew, R. (2011). Online dictionaries of English. In P. A. Fuertes-Olivera & M. B. Bausela (Eds.), *e-Lexicography: The Internet, digital initiatives and lexicography* (pp. 230–250). Continuum.
- Markus, M., & Heuberger, R. (2007). The architecture of Joseph Wright's English Dialect Dictionary: Preparing the computerized version. *International Journal of Lexicography*, 20(4), 355–368.
- Ralli, A. (2013). *Compounding in Modern Greek*. Springer.
- Schmidt, T. (2006). Interfacing lexical and ontological information in a multilingual soccer FrameNet. In *Proceedings on OntoLex* (pp. 75–81).
- Schmidt, T. (2007). The Kicktionary – A multilingual lexical resource of football language. In H. C. Boas (Ed.), *Multilingual FrameNets*. De Gruyter.
- Schmidt, T. (2008). The Kicktionary: Combining corpus linguistics and lexical semantics for a multilingual football dictionary. In E. Lavric et al. (Eds.), *The linguistics of football* (pp. 11–21). Gunter Narr Verlag.
- Tarp, S. (2009). Beyond lexicography: New visions and challenges in the information age. In H. Bergenholtz et al. (Eds.), *Lexicography at a crossroads* (Vol. 90, pp. 28–30). Peter Lang.
- Zgusta, L. (1971). *Manual of lexicography*. Mouton.
- Βραδέλης, Σ. (2019). *Το λεξικό του ποδοσφαίρου*. Εκδόσεις Λιβάνη.

- Ξυδόπουλος, Γ. (2008). *Λεξικολογία: Εισαγωγή στην ανάλυση της λέξης και του λεξικού*. Πατάκης.
- Οικονομίδης, Α. (2017). *Αγγλοελληνικό λεξικό ποδοσφαιρικών όρων*. Λεξίτυπον.
- Παπαναγιώτου, Χ. (2015). Παρατηρήσεις στα φραστικά σύνθετα και στις ειδικές ονοματικές φράσεις της γλώσσας του ποδοσφαίρου: Σύγκριση με τις αντίστοιχες δομές της Κοινής Νέας Ελληνικής. Στο Κ. Fragkorouli et al. (Eds.), *Πρακτικά 3ου Διεθνούς Συνεδρίου Μεταπτυχιακών Φοιτητών* (pp. 198–211). Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Παπαναγιώτου, Χ. (2016α). *Μορφολογική ανάλυση του λεξιλογίου της γλώσσας του ποδοσφαίρου* [Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Πατρών. Τμήμα Φιλολογίας].
- Παπαναγιώτου, Χ. (2016β). Οι συμφυρμοί στη γλώσσα του ποδοσφαίρου. Στα *Πρακτικά του 21ου Διεθνούς Συνεδρίου Θεωρητικής και Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Παπαναγιώτου, Χ. (2017). Δανεισμός στη γλώσσα του ποδοσφαίρου: Περιπτώσεις δάνειων στοιχείων σε μορφολογικές διαδικασίες. Στα *Πρακτικά 4ου Διεθνούς Συνεδρίου Μεταπτυχιακών Φοιτητών* (pp. 59–73). Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Παπαναγιώτου, Χ., & Ανδρέου, Μ. (2016). Τα σύνθετα στη γλώσσα του ποδοσφαίρου. *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα*, 36, 343–356.
- Ράλλη, Α. (2005). *Μορφολογία*. Πατάκης.

Παπαναγιώτου Χρήστος

Ερευνητής Γ', ΚΕΕΟΝ, Ακαδημία Αθηνών
Ηλ-ταχ.: cpapanagioutou@academyofathens.gr